

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Bakalářská práce

Státní symboly České republiky a jejich užívání

Plzeň, 2023

Jana Zerzánková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Jana ZERZÁNKOVÁ
Osobní číslo:	R20B0179P
Studijní program:	B0421A220009 Právní specializace
Téma práce:	Státní symboly České republiky a jejich užívání
Zadávací katedra:	Katedra správního práva

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Pojem státní symboly
3. Historie státních symbolů
4. Státní symboly v současné době
5. Užívání státních symbolů
6. Závěr

Rozsah bakalářské práce: **30**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- SEDLÁČEK, Pavel. Česká panovnická a státní symbolika, vývoj od středověku do současnosti. Praha: Státní ústřední archiv v Praze, 2002. ISBN 80-85475-86-3
- PETRÁŇ, Josef. Český znak, Stručný nástin jeho vzniku a historického vývoje. Praha: Ministerstvo kultury ČSR, 1970. (kniha nemá ISBN)
- EXNER, Petr; FOJTÍK, Pavel; SVOBODA, Zbyšek. Vlajky, prapory a jejich používání, Základní pravidla pro vyvěšování vlajek na území České republiky. Praha: Libea, s. r. o., 2004. ISBN 80-239-2873-2
- GÖSSEL, Gabriel; HYVNAR, Jan; KABELKOVÁ, Markéta; SAK, Robert. Kde domov můj, Státní hymna v proměnách doby. Praha: Úřad vlády ČR, 2008. ISBN 978-80-87041-42-0
- BAHÝLOVÁ, Lenka; FILIP, Jan; MOLEK, Pavel; PODHRÁZKÝ, Milan; SUCHÁNEK, Radovan; ŠIMÍČEK, Vojtěch; VYHNÁNEK Ladislav. Ústava České republiky, komentář. Praha: Linde Praha, 2010. ISBN 978-80-7201-814-7

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. et PhDr. Jan Malast, Ph.D.**
Katedra správního práva

Datum zadání bakalářské práce: **6. srpna 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Prof. JUDr. Martin Kopecký, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 7. března 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma „Státní symboly České republiky a jejich užívání“ zpracovala zásadně sama s pomocí uvedených internetových zdrojů a uvedené literatury.

V Plzni dne 31.3.2023

.....

Jana Zerzánková

Poděkování

Děkuji JUDr. PhDr. Janu Malastovi Ph.D. za pomoc a ochotu při psaní bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod	2
2	Pojem státní symboly	3
2.1	Právní úprava státních symbolů	3
3	Historie státních symbolů	5
4	Státní symboly České republiky v současné době.....	7
4.1	Malý státní znak	7
4.2	Velký státní znak	9
4.3	Státní barvy	16
4.4	Státní vlajka.....	18
4.5	Prezidentská vlajka	20
4.6	Státní pečeť	22
4.7	Státní hymna	24
5	Užívání státních symbolů	25
5.1	Správné užívání státního znaku.....	25
5.2	Užívání státních barev	27
5.3	Užívání státní vlajky	27
5.4	Užívání vlajky prezidenta republiky	30
5.5	Užívání státní pečeti	30
5.6	Užívání státní hymny.....	30
6	Závěr.....	31
	Resume	Chyba! Záložka není definována.
	Literatura	33

1 Úvod

Téma Státní symboly České republiky a jejich užívání pro mou bakalářskou práci jsem si zvolila proto, že mě toto téma zaujalo, a jako občan České republiky bych se o tomto tématu ráda dozvěděla více. Myslím si, že státní symboly jsou nedílnou součástí našeho všedního života a je zřejmé, že se se státními symboly v praxi setkáváme často. Ať už je to státní hymna nebo státní vlajka nebo třeba velký a malý státní znak. Státní symboly nám zároveň přibližují samotnou historii a vývoj naší země, jelikož jsou její součástí od samotného vzniku. A právě i historii státních symbolů se ve své práci věnuji.

Svou práci jsem rozdělila do 6 kapitol, včetně úvodu. Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na obecné vysvětlení státních symbolů a jejich právní úpravu. Třetí kapitola pak pojednává o obecné historii státních symbolů. Ve čtvrté kapitole jsem se zaměřila na jednotlivé státní symboly České republiky v současnosti a je to zároveň nejdelší kapitola mé práce. V páté kapitole jsem se snažila vysvětlit správné užívání státních symbolů a v šesté kapitole se věnuji samotnému závěru.

2 Pojem státní symboly

Státní symboly jsou tady s námi už od pradávna a každý má svůj skrytý význam s hlubokou historií. Za státní symbol se považuje nějaké hudební nebo výtvarné znamení, dílo či umění, které je stanovené zákonem. Vychází z historie daného státu, jeho územního vývoje a státoprávní povahy.¹ Státním symbolem může být téměř cokoliv. Ať už se jedná o vlajky, barvy, znaky či hymnu, nebo také o zvláštní listiny a korunovační klenoty. To, že se výslovně jedná o státní symboly poznáme tak, že jsou označeny jako „státní“ symboly a jsou definovány právními předpisy.² Jak už jsem zmiňovala výše, historie státních symbolů sahá hluboko do minulosti a s plynoucím časem se státní symboly měnily, vyvíjely, ale také zanikaly v důsledku potřeb společnosti.³ Mimo jiné plní také plnou řadu funkcí. Vyjadřují svrchovanost státu, prezentují stát navenek, poukazují na historii státu, územní vývoj a státoprávní povahu, případně i národní identitu. V České republice jsou státní symboly určeny a definovány v Ústavě České republiky.⁴

2.1 Právní úprava státních symbolů

Právní úprava státních symbolů České republiky je obsažena v mnoha zákonech, ale i v podzákoných právních předpisech. Nejzákladnější právní vymezení státních symbolů najdeme v čl. 14., odst. 1 Ústavy České republiky. V tomto článku jsou taxativně určeny státní symboly České republiky, kterými jsou: velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, vlajka prezidenta republiky neboli tzv. prezidentská standarta, státní pečeť a státní hymna. Pořadí státních symbolů není určené podle důležitosti ani užívanosti, nicméně za nejdůležitější státní symboly můžeme považovat velký a malý státní znak, mezi nejužívanější státní symboly řadíme státní vlajku a státní hymnu a poté následuje

¹ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/statni-symboly>

² RYCHETSKÝ, Pavel. Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky : komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3.

³ PETRÁŇ, Josef. Český znak: stručný nástin jeho vzniku a historického vývoje. Praha: Ministerstvo kultury ČSR, 1970. s.1.

⁴ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statni-symboly-ceske-republiky.aspx>

prezidentská standarta a státní pečeť. Na poslední místo se pak řadí státní barvy.⁵ S tímto názorem se ale neztotožňuje pan profesor Klíma, který naopak tvrdí, že „pořadí výčtu státních symbolů je dáno významem jednotlivých symbolů, resp. důležitostí, kterou jim ústavodárce přikládá.“⁶ Druhý odstavec pak odkazuje na zákony, ve kterém jsou symboly blíže definovány a je zde také vymezeno jejich užívání. Těmito dvěma zákony jsou zákon č. 3/1993 Sb. o státních symbolech ČR a zákon č. 352/2001 Sb. o užívání státních symbolů České republiky.⁷⁸ Právní úpravu státních symbolů můžeme dále najít také v zákonu o obcích, o námořní plavbě, o ozbrojených silách nebo v zákonu o vysokých školách. Co se týká podzákoných právních předpisů, tak úpravu státních symbolů najdeme například ve vyhlášce Ministerstva vnitra č. 277/2000 Sb., o užívání státních vlajek anebo ve vyhlášce č.387/2010 Sb., o vojenských znacích a stejnokrojích.⁹ Úpravu státních symbolů najdeme také v okruhu mezinárodního práva, a to konkrétně ve Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích a ve Vídeňské úmluvě o konzulárních stycích.¹⁰

⁵ RYCHETSKÝ, Pavel. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky : komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR) s. 193. ISBN 978-80-7478-809-3.

⁶ Komentář k Ústavě a Listině. s. 129.

⁷ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/ustava-ceske-republiky/hlava-2?full=1>

⁸ Zákon č. 3/1993 Sb.

⁹ RYCHETSKÝ, Pavel. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky : komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR) s. 196-197. ISBN 978-80-7478-809-3.

¹⁰ RYCHETSKÝ, Pavel. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky : komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR) s. 197. ISBN 978-80-7478-809-3.

3 Historie státních symbolů

Historie státních symbolů se pojí se vznikem prvních států, tudíž jejich vývoj má opravdu dlouho minulost, která začíná ve středověku a starověku. Pro tato dvě období byla typická panovnická symbolika a platilo zde pravidlo, že panovník a stát byly považovány za jedno. Mezi prvními symboly, které reprezentovaly panovníka a stát patřily „korunovační klenoty“. Nejběžnější byla samozřejmě koruna, ale mohlo se jednat také třeba o kopí. Vývoj státních symbolů můžeme rozdělit do čtyř období. První období datujeme od konce 12. století, kde na území jižní Anglie, severozápadní Francie a Porýní začaly postupně vznikat erby či znaky, které se poměrně rychle začaly rozšiřovat i do okolních zemí. A právě znaky byly v té době považovány za základ státních symbolů. V českých zemích se symbolika v podobě znaků objevila za panovníka Přemysla Otakara II., jehož nástupem započalo druhé období. Tímto okamžikem se také stal znakem českých králů stříbrný korunovaný dvouocasý lev na červeném štítu. Nicméně tenkrát ještě nebyl znak výsadou panovníka, ale sloužil k označení šlechtických rodin. Tyto znaky a erby vyjadřovaly jejich význam, rozsah moci a je známé, že byl předáván z generace na generaci. Svůj význam a důležitost mají také erbovní barvy. Platilo zde, že barva, která převažuje na erbovní figuře je nahoře, a dole je umístěna barva štítu. Se znaky je také úzce spjata pečeť, na které bylo vždy uvedeno jméno, tituly či název vlastníka. Pečeť je nejčastěji nějaké grafické znamení, která se užívala nejčastěji k zapečetění královských dokumentů a byla obtiskována do vosku. Třetí období bylo zahájeno vládou císařovny Marie Terezie z 29. listopadu 1752. V tomto období došlo k zavedení jednotného panovnického znaku, který byl společný pro rakouské i české země. Začátek období státní symboliky, které trvá dodnes, datujeme od roku 1918 a je spojeno se změnou v politických dějinách, které souvisí s úspěšným zahraničním i domácím odbojem proti Rakousko-Uhersku během první světové války.

Co se týká erbů, tak ty ve 20. století svůj význam výrazně ztrácejí. Místo erbů přicházejí na řadu vlajky a symbolem, který později dostane svůj veliký význam se stane také státní hymna. Za předchůdce státní hymny můžeme považovat různé náboženské a vojenské písně, které se užívaly mnohem dříve a měly obdobnou funkci. Mezi takové písně, které vznikly na našem území řadíme píseň „Hospodine pomiluj ny“ a „Svatý Václave“. Píseň „Hospodine pomiluj ny“ je

nejstarší známou českou duchovní písní a její vznik se datuje na přelom 10. a 11. století. Autorem této písně je údajně svatý Vojtěch, ačkoliv to nikdy nebylo potvrzeno. Úplně první zaznění této písně je doloženo z roku 1055 při volbě knížete Spytihněva II. Později byla píseň zpívána i při slavnostních příležitostech, nebo jako píseň válečná. Druhá zmiňovaná píseň „Svatý Václave“ neboli „Svatováclavský chorál“ je česká církevní hymna, která vznikla pravděpodobně ve 12. století. Píseň sloužila spíše jako modlitba a prosba ke svatému Václavu, vévodovi a patronovi české země, aby se u Boha přimluvil za svůj národ. V 18. a 19. století dostala píseň podobu, jakou má dnes a je i v dnešní době zpívána na nedělních mších nebo o významných křesťanských svátcích. Je známo, že v době, kdy vznikalo Československo existovaly snahy o to, aby se píseň stala národní hymnou. To se ovšem nikdy nestalo skutečností.^{11 12}

¹¹ SEDLÁČEK, Pavel, GREGOROVICHOVÁ, Eva, ed. Česká panovnická a státní symbolika: vývoj od středověku do současnosti : výstava Státního ústředního archivu v Praze - Archivní areál Chodovec 28. září-31. října 2002. Praha: Státní ústřední archiv, 2002. ISBN 80-85475-86-3.

¹² SEDLÁČEK, Pavel. Symboly republiky: Symbols of the Czech Republic. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. ISBN 978-80-87041-29-1.

4 Státní symboly České republiky v současné době

Státní symboly České republiky vyjmenovává a právně upravuje zákon č. 3/1993 Sb., o státních symbolech České republiky. Státními symboly České republiky jsou: velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť a státní hymna.¹³

4.1 Malý státní znak

Velký a malý státní znak je vymezen v § 2 odst. 3 zákona č. 3/1993 Sb., o státních symbolech České republiky. Můžeme říct, že malý státní znak je taková jednodušší forma velkého státního znaku, a proto se také používá méně. Setkat se s ním můžeme například na razítkách státních úřadů a institucí nebo listinách vydávaných v souvislosti s výkonem státní moci. Malý státní znak je podle zákona štít s červeným pozadím, na kterém je znázorněn dvouocasý stříbrný lev ve skoku. Ten musí být vždy otočen správným směrem, a to doleva z přímého pohledu pozorovatele. Lev má na hlavě zlatou korunku, má zlaté drápy a zlatý jazyk. Čemuž obecně říkáme výzbroj. Jediné zuby jsou stříbrné. Ty však stříbrné nebyly vždy. Lev na znaku z roku 1990 má totiž zuby vyobrazené zlatě. Účel malého státního znaku je především reprezentace státu.^{14 15 16}

4.1.1. Pozadí znaku

Pozadí znaku, jak už jsem zmiňovala výše, vyplňuje červená barva. Červená barva v tomto případě představuje sílu a energii. Toto označení vychází už z dávného středověku, kdy byla tato barva považována za barvu královskou, a to

¹³ Zákon č. 3/1993 Sb.

¹⁴ Zákon č. 3/1993 Sb.

¹⁵ [online]. [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/2391/STATNI-SYMBOLY.html>

¹⁶ Česko (Československo). Ústavní zákon č. 67 České národní rady ze dne 13. března 1990 o státních symbolech České republiky. In Sbíрка zákonů Československá socialistická republika. 1990, částka 16, s. 314-315. Dostupné také z: Stejnopis sbírky zákonů Československá socialistická republika. (aspi.cz)

proto, že pláště králů, císařů a římských senátorů byly často barveny na červeno. Proto také červené barvy měly v té době vzácnou hodnotu, byly velmi drahé a nemohl si je dovolit každý.¹⁷

4.1.2. Lev

Lev na malém státním znaku je v jistých věcech zcela výjimečný. Musí zaujímat bojovné postavení, což v tomto případě znamená, že musí být vzpřímený a zároveň ve skoku. Jeho hlavu musí zdobit královská koruna, musí mít vyceněné zuby, vyplazený jazyk a vytažené drápy. Samotné zvíře v podobě lva, jak už je od prvního pohledu zřejmé, představuje sílu, rytířskou ctnost a odvahu.¹⁸

4.1.3. Koruna

Koruna, kterou má lev na hlavě neznázorňuje samozřejmě nic jiného než znak králů. Součástí malého státního znaku byla už od doby jeho vzniku, tedy od roku 1919 a kromě 1. světové války, kdy byla koruna chápána jako symbol monarchismu, měl český lev korunu na hlavě vždy.¹⁹

4.1.4. Ocasy

Co je na lvovi nejzajímavějšího, jsou samozřejmě jeho dva ocasy. Odpovědí na otázku, proč je lev vyobrazen se dvěma ocasy najdeme více, ale tu nejpravděpodobnější najdeme v heraldice, pomocné vědě historické, která se zabývá erby a znaky. Známa lidová verze, proč má lev dva ocasy je taková, že právě dva ocasy představují spojení dvou zemí, a to spojení Čech a Moravy, kterým vládli Přemyslovci v době, kdy získali lva do svého znaku. Ovšem heraldika tuto skutečnost vysvětluje zcela jinak: „*lev ve státním znaku České republiky má dva*

¹⁷ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: http://www.mujsat.cz/maly_znak_cr.aspx

¹⁸ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: http://www.mujsat.cz/maly_znak_cr.aspx

¹⁹ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: http://www.mujsat.cz/maly_znak_cr.aspx

*ocasy proto, že je to lev. Tedy je to samec lva a není to lvice!*²⁰ V heraldice totiž platí pravidlo, že pohlaví u erbovních zvířat se rozeznává tak, že pokud má zvíře zdvojený nepárový orgán, nejčastěji ocas nebo hlavu, jedná se o samce.²¹

Obr. 1 Malý státní znak České republiky

Zdroj: <https://www.mvcr.cz/clanek/statni-symboly-ceske-republiky.aspx>

4.2 Velký státní znak

Velký státní znak je mezi státními symboly tím nejpoužívanějším a v podobě jaké je dnes ho používáme od roku 1993. Velký státní znak můžeme spatřit třeba nad hlavním vchodem budov státních institucí a úřadů, na českých bankovkách, policejních uniformách nebo na prezidentské standartě.²² Znak se skládá z pěti barev, kterými jsou: červená, stříbrná (bílá), zlatá (žlutá), modrá a černá a jsou na něm umístěny dvě zvířata. Orlice a lev. Samotný znak je rozdělen na čtyři stejné části a každé zvíře má vymezené své místo. Když je znak rozdělený na čtyři části, nazýváme ho čtvrcený štít. Co se týče umístění zvířat, tak jeden lev se nachází v levém horním rohu a druhý lev se nachází na protější straně, tedy v pravém dolním rohu. Jejich vyobrazení je totožné jako na malém státním znaku.

²⁰ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/proc-ma-cesky-lev-dva-ocasy-6235245>

²¹ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/proc-ma-cesky-lev-dva-ocasy-6235245>

²² [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://vlast.cz/symboly-ceske-republiky/>

Zatímco oba lvi jsou stejní, orlice se od sebe liší, a jsou umístěny na zbylých protějších polí. Význam těchto dvou orlic si vysvětlíme níže.^{23 24}

4.2.1. Moravská orlice

Naši republiku se skládá z Čech, Moravy a Slezska, a právě Slezsko a Moravu zastupují orlice umístěné ve druhém a třetím poli velkého státního znaku. Ve druhém poli najdeme orlici Moravskou, která je červeno-stříbrná, šachovaná a je umístěna v modrém poli. Je vyobrazena se zlatou zbrojí a zlatou korunou, stejně jako český lev. Když zavítáme do historie, tak tato orlice se objevuje už v roce 1272 a najdeme ji například na znojemské městské pečeti. V podobě, v jaké je dnes na velkém státním znaku se poprvé objevila za vlády Přemysla Otakara II.^{25 26}

4.2.2. Slezská orlice

Orlice, umístěna ve třetím poli, znázorňuje znak Slezska. Je zde vyobrazena černá orlice, na zlatém (žlutém) pozadí, která má na hrudi stříbrnou pružinu. Tato pružinu je ve tvaru půlměsíce a zasahuje až na křídla, kde je zakončena jetelovými trojlístky. Uprostřed půlměsíce, na hrudi orlice, je kříž. Má zlatou korunu, ale narozdíl od orlice moravské je její zbroj červená.^{27 28}

²³ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: http://www.mujsat.cz/velky_znak_cr.aspx

²⁴ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://wtflm.estranky.cz/clanky/statni-symboly/velky-statni-znak-ceske-republiky>.

²⁵ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: http://www.mujsat.cz/velky_znak_cr.aspx

²⁶ Zákon č. 3 ze dne 17. prosince 1992

²⁷ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: http://www.mujsat.cz/velky_znak_cr.aspx

²⁸ Zákon č. 3 ze dne 17. prosince 1992

Obr. 2 Moravská orlice

Zdroj: Moravská orlice: moravskaorlice.blogspot.com

Obr. 3 Slezská orlice

Zdroj: Česká vlajka – libea.cz

4.2.3. První a druhý lev

V prvním a čtvrtém poli se nachází stříbrný lev na červeném pozadí. Jeho výjimečnost je v tom, že má korunku na hlavě, a především dva ocasy. Tento lev je znakem českých panovníků od nástupu krále Přemysla Otakara II. na trůn v roce 1253, a můžeme ho znát z předchozí kapitoly o malém státním znaku. Ovšem proč jsou zde dva stejní lvi a orlice jsou odlišné? Odpověď na tuto otázku musíme hledat opět v heraldice, pomocné historické vědě o znacích a erbech. Zde platí pravidlo, že pokud jsou ve čtvrceném štítu zastoupeny pouze 3 znaky, jako v tomto případě,

platí, že se znamení z prvního pole opakuje v poli čtvrtém. Proto je zde stejný lev vyobrazen dvakrát.²⁹

Obr. 4 Velký státní znak

Zdroj: <https://www.mvcr.cz/clanek/statni-symboly-ceske-republiky.aspx>

4.2.4. Historie malého státního znaku

Historie státního znaku České republiky je dlouhá a poměrně složitá. Původním symbolem Českých zemí totiž nebyl lev, ale černá orlice ve stříbrném poli. Tuto orlici měl používat na svém znaku již praotec Čech, který podle pověsti české přivedl svůj lid do země, která byla pojmenována po něm – tedy Čechy. Znak s orlicí na stříbrném pozadí neboli svatováclavskou plamínkovou orlicí (viz obr. 4), si později měli převzat i ostatní panovníci českých zemí. Alespoň to takto tvrdí kronikář Václav Hájek z Libočan. Skutečnost, že prvním zvířetem na našem znaku byla orlice nám dokazuje dodnes dochovaná jezdecká pečeť krále Přemysla Otakara I. (viz obr. 3). Jedná se o štít s černou orlicí na stříbrném poli, který král drží ve svých rukou.

První zmínka o tom, že se ve znaku objevil stříbrný lev na červeném poli pochází z Dalimilovi kroniky z roku 1158, která nám říká: „za orla černého da jmu o jednom ocasě lva bieleho“. Toho do svého znaku dostal kníže Vladislav II. od

²⁹ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: http://www.mujsstat.cz/velky_znak_cr.aspx

císaře Friedricha I. Barbarossy a měl být náhradou za dosavadní znak s orlicí. Tento znak měl být odměnu za hrdinský čin, při kterém Vladislav II. dobyl italské město Milán, které se bouřilo proti císařovi Fridrichu I. Barbarossy. Dobyť a nastolení pořádku odměnil císař Fridrich I. královskou korunou a přidal nový znak do erbu – stříbrného jednoocasého lva.^{30 31}

Obr.5 Jezdecká pečeť z roku 1192

Zdroj: <https://vlast.cz/vyvoj-ceskych-symbolu/>

Obr. 6 Svatováclavská plamínková orlice

Zdroj: <https://vlast.cz/vyvoj-ceskych-symbolu/>

³⁰ [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://vlast.cz/vyvoj-ceskych-symbolu/>

³¹ [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/historie-statniho-znaku/statni-znak-ceske-republiky--jeho-predchudci-a-soucasna-podoba-43755/>

Úplně první doložené vyobrazení lva (viz obr. 5) pochází z roku 1213, kdy je lev součástí jezdecké pečete moravského markraběte Vladislava Jindřicha. Původně byl znakem přemyslovské dynastie, přičemž zemským symbolem zůstala stále svatováclavská orlice. Postupem času se ale stříbrný lev na červeném poli stal symbolem dynastickým i zemským.^{32 33}

Obr. 7 První doložené vyobrazení českého lva

Zdroj: <https://vlast.cz/vyvoj-ceskych-symbolu/>

Proč má lev dva ocasy jsem popisovala výše (viz. podkapitola 4.1.4.), kde na tuto otázku odpovídám z hlediska heraldiky. Co se ale týče historie státního znaku, je nutno zmínit také další verze. Jedna z nich je popsána v Dalimilově kronice. Ta říká, že druhý ocas získal král Přemysl Otakar I., když pomohl císaři Otovi IV. v boji proti Sasům. Po téhle bitvě bylo povoleno přidat lvu jeden ocas, který měl zvyšovat prestiž a slávu Českého království. Další verze pochází z roku 1247, kdy se druhý ocas objevil opět na pečetě za vlády krále Václava I. a měl označovat spoluvládu jeho syna Přemysla Otakara II. Dva ocasy lvovi zůstaly pak i poté, co Přemysl Otakar II. vládnul sám. Přemysl Otakar II. českého lva povznesl a proslavil, ovšem po jeho násilné smrti si lva přivlastnila česká šlechta, díky které se dvouocasí lev stal zemským symbolem Čech a orlice se stala rodovým erbem dynastie Přemyslovců. Po vymření Přemyslovců král Jan Lucemburský daroval 9.

³² [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/historie-statniho-znaku/statni-znak-ceske-republiky--jeho-predchudci-a-soucasna-podoba-43755/>

³³ [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://vlast.cz/vyvoj-ceskych-symbolu/>

srpna 1339 plamennou orlici tridentskému biskupovi Mikuláši.^{34 35} 19. května roku 1919 se stal prvním znakem Československé republiky znak shodný s malým znakem starého českého státu. Původní užívání českého lva mělo být bez královské koruny na hlavě, což celé vzbudilo odpor na slovenské straně, kde chtěli, aby i Slováci měli na lvovi zastoupení v podobě patriaršího kříže. Slovenský názor byl akceptován, a tak malý státní znak měl z 30. března 1920 podobu dvouocasého lva, nesoucího na hrudi srdeční štítek se znakem Slovenska. Začátkem komunismu byl v roce 1960 uzákoněn jednotný státní znak Československé socialistické republiky ve tvaru pavězy s dvouocasým lvem, který ale neměl korunu, kterou nahradila komunistická hvězda. Po pádu komunistického režimu v roce 1990 se opět symbolem stal opět původní dvouocasý lev na malém státním znaku České republiky.³⁶

4.2.5. Pověst o Bruncvíkovi

Kde se vzal symbol českého lva nám vypráví také pověst o Bruncvíkovi. Bruncvík byl synem zemřelého knížete Žibřida, který si do svého znaku vydobyl Orla. Bruncvík ho chtěl následovat, a tak se rozhodl, že půjde do světa dobýt lva. Před odchodem nechal Bruncvík své tesknící ženě Neoméni na památku svůj prsten se slovy, že pokud se do sedmi let Bruncvík nevrátí, znamená to, že je mrtev. Na své cestě spolu se svojí družinou zažívali velká dobrodružství. Jako první neštěstí, které se jim stalo bylo, když uvízli na ostrově pod jantarovou horou, ze kterého se nelze dostat zpátky. Jediný, kdo se zachránil a přežil byl Bruncvík, když se nechal zašít do koňské kůže a unést obrovským ptákem, který na horu každý rok přilétal. Pták ho odnesl do svého hnízda za mláďaty, který Bruncvík všechna pozabíjel, a tak se osvobodil. Když šel dál po světě, narazil na lva zápasícího se zuřivou saní. Jelikož chtěl do svého erbu lva, rozhodl se Bruncvík, že pomůže lvovi. Společnými silami saň přemohli a od té doby se stal lev věrným přítelem Bruncvíka. Jednoho dne na svých cestách spatřil hrad krále Olibria a rozhodl se, že jej požádá o pomoc, aby se dostal zpět domů.

³⁴ SEDLÁČEK, Pavel. *Symbole republiky: Symbols of the Czech Republic*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. s.17. ISBN 978-80-87041-29-1.

³⁵ [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://vlast.cz/vyvoj-ceskych-symbolu/>

³⁶ SEDLÁČEK, Pavel. *Symbole republiky: Symbols of the Czech Republic*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. s. 19-20. ISBN 978-80-87041-29-1.

Ten chtěl nejprve od Bruncvíka zachránit jeho dceru Afriku, kterou unesl drak. S pomocí lva Bruncvík draka přemohl a Afrika se do něj zamilovala. Namísto toho, aby král Bruncvíkovi pomohl, chtěl po něm, aby si vzal jeho dceru Afriku. To se Bruncvíkovi nelíbilo, a tak všechny zabil, včetně krále a Afriky, aby se mohl vrátit domů. Po cestě domů čekalo na Bruncvíka a lva ještě několik nepěkných překážek, ale nakonec se přeci jen dostali v pořádku společně domů do českých zemí. Doma ho čekalo nemilé překvapení. Jeho žena se znovu vydávala za někoho jiného. I toho Bruncvík zabil. A když se jeho žena dozvěděla, že je Bruncvík zpět, opět byla na hradě a v celé zemi veliká radost. Bruncvík přikázal, aby na korouhve a brány všech hradů byl namalován erb se znamením bílého lva v červeném poli. Po jeho smrti byl zázračný meč zazděn do pilíře Karlova mostu v Praze a vedle něho je umístěna socha Bruncvíka s ležícím lvem.

Tato pověst nám říká, že až bude České zemi nejhůře, svatý Václav spolu s blanickými rytíři povstane, vykope Bruncvíkův meč a useká hlavy všem nepřátelům české země.³⁷

4.3 Státní barvy

Oficiální státní barvy naší země se podle pravidel heraldiky odvozují od znaku České republiky.³⁸ Státními barvami je bílá, červená a modrá, přesně v takto daném pořadí. Jsou to barvy, se kterými je náš stát spojen a mají k naší zemi blízký vztah. Bílá barva je považována za nejvýznamnější, proto se uvádí na prvním místě. Je to z důvodu, že odpovídá barvě erbovního znamení, tedy lvovi. Červená barva znázorňuje barvu pozadí štítu, což vychází ze skutečnosti, že máme ve znaku bílého lva na červeném pozadí. V neposlední řadě je modrá barva, která byla přidána jako poslední v roce 1920. Proč je to právě takto si vysvětlíme níže, v další kapitole, ve které se zaměříme na historii těchto barev.³⁹

³⁷ JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české*. Vydání 23. Praha: Jos. R. Vilímek, 1947.

³⁸ SEDLÁČEK, Pavel. *Symboly republiky: Symbols of the Czech Republic*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. s. 22. ISBN 978-80-87041-29-1.

³⁹ [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: http://www.mujsstat.cz/statni_barvy_cr.aspx

4.3.1. Historie státních barev

Proč právě bílá, červená a modrá? Podle lidové poučky bílá barva znázorňuje čistotu, červená barva představuje krev vlastenců v boji za svobodu a modrá barva představuje bezmračnou oblohu. Nejpřesnější odpověď ale nenajdeme nikde jinde než opět v heraldice. Právě podle heraldiky se oficiální státní barvy odvozují od znaku. Na počátku 13. století se stal znakem českých panovníků stříbrný lev v červeném poli. Stříbrná barva lva byla nahrazena bílou a červená barva je odvozena od červeného pozadí. Barvy jsou uspořádány podle důležitosti. Nejvýznamnější barva je barva erbovního znamení a je vždy na prvním místě. Tedy stříbrná (bílá). Druhá barva je barva štítu, tedy barva červená. Tyto dvě barvy ovšem s sebou přinesly komplikace. Červenou a bílou barvu používaly i sousední země Polsko a Rakousko a objevovaly se na hraničních závorách. To lidi značně mátl. Bylo tedy nezbytně nutné přidat třetí barvu. Československý stát navíc potřeboval barvu, která by reprezentovala také Slováky ve společném státě, a tak se v roce 1920 k bílé a červené barvě přidala i modrá. Modrá barva byla rovněž odvozena od slovanské trikolory, která je bílo-červeno-modrá, je spojena se znakem Moravy a v době předválečného Československa i se Slovenskem a Podkarpatskou Rusí. Modrá byla také součástí vlajek spojenců – Francie, Velké Británie, Ruska a USA.^{40 41}

4.3.2. Trikolora

„Trikolora je stuha nebo vlajka, která se skládá ze tří stejně širokých pruhů různých barev. Tyto pruhy jsou uspořádány vodorovně nebo svisle.“⁴² Je používána jako šněrovadlo ke svazování úředních spisů nebo důležitých státních dokumentů. Nejčastěji ji používají notáři, právníci, soudní znalci, úředníci ministerstev a kanceláře prezidenta republiky. Též se trikolora spolu s pečeti používá k označení státního majetku, tzn. trezory se státními dokumenty, s finanční hotovostí apod.

⁴⁰ SEDLÁČEK, Pavel. *Symboly republiky: Symbols of the Czech Republic*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. s 22-25. ISBN 978-80-87041-29-1.

⁴¹ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/statni-barvy-bila-cervena-a-modra-proc-prave-tyto-duvod-je-prozaictejsi-nez-jste-6235236>

⁴² [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: http://www.mujsat.cz/velky_znak_cr.aspx

Trikoloru můžeme spatřit také jako dekoraci při slavnostních příležitostech. Vidět ji můžeme na stuhách k medailím, nebo na věncích.⁴³

Obr. 8. Státní barvy České republiky

Zdroj: <https://www.ustavprava.cz/blog/2017/07/statni-symboly-cr-jejich-historie-a-vyznam/>

4.3.3. Zákonné ošetření státních barev

Jak a kým by měly být státní barvy užívány nám zákon neřekne. V praxi jsou užívány tzv. *praeter legem*, neboli v souladu se zákonem. *Praeter legem* je založeno na zásadě legální licence, která nám říká: „*co není zákonem zakázáno, je dovoleno*“.⁴⁴ Odstíny státních barev nejsou zákonem vymezeny. Při stanovení odstínů státních barev se vychází z barevné přílohy zákona číslo 3/1993 Sb. o státních symbolech České republiky.⁴⁵

4.4 Státní vlajka

„*Státní vlajka se skládá z horního pruhu bílého a dolního pruhu červeného, mezi než je vsunut žerďový modrý klín do poloviny délky vlajky. Poměr šířky vlajky k její délce je 2:3*“.⁴⁶ Toto nám o státní vlajce říká zákon č. 3/1993 Sb. O státních symbolech České republiky. Státní vlajka je asi veřejností nejznámější a nejužívanější ze všech státních symbolů. Skládá se z modrého klínu, který, bílého

⁴³ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: http://www.mujsat.cz/statni_barvy_cr.aspx

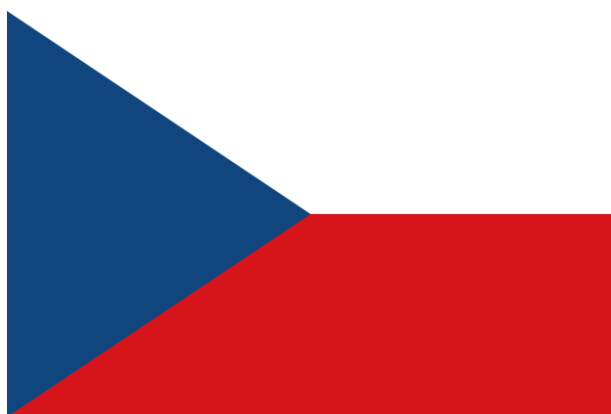
⁴⁴ [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.ustavprava.cz/blog/2018/08/co-neni-zakazano-je-dovoleno/>

⁴⁵ Zákon č. 3/1993 Sb.

⁴⁶ Zákon č. 3/1993 Sb.

pruhu nahoře a červeného pruhu dole.⁴⁷ Jak už víme, modrá barva se na vlajku dostala až v roce 1920. Modrý klín, i když se tak na první pohled nezdá, díky zúžení do špičky, musí sahat do poloviny délky vlajky a musí být vždy na straně stožáru neboli na straně žerdi. Horní část vlajky tvoří bílý pruh, který musí být při vodorovné poloze vždy nahoře a při svislém svěšení praporu musí být bílá barva vždy na levé straně. Pro červenou barvu platí, že musí být vždy na spodní straně vlajky, či praporu.^{48 49}

Obr. 9 Státní vlajka České republiky

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_vlajka

4.4.1. Historie státní vlajky České republiky

Abychom zjistili původ a vývoj státní vlajky, musíme zavítat do dávné minulosti. Veškeré prapory byly v dávných dobách vyšívány ručně, a aby to netrvalo tak dlouho, našel se někdo, kdo vymyslel zjednodušené prapory. Stříbrný lev byl tedy nahrazen bílým pruhem na horní části a červený štít červeným pruhem na dolní části. Vznikla tedy vlajka bílo-červená neboli bílo-červená bikolóra, která začala být po roce 1848 vnímána jako český národní symbol. Tato vlajka je

⁴⁷ Zákon č. 3 ze dne 17. prosince 1992

⁴⁸ [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: http://mujstat.cz/statni_vlajka_cr.aspx

⁴⁹ [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/2849-statni-vlajka-ceske-republiky>

označována jako nejstarší vlajka československé republiky a 18. října byla poprvé vztyčena na domě budoucího československého prezidenta T. G. Masaryka.⁵⁰

Ze slovenské politické strany přišel brzy odpor, stejně tak i z polské strany, jelikož polská vlajka byla téměř totožná. Roku 1919 dostala československá speciální komise úkol vytvořit návrh pro novou vlajku. Největší počet kladných ohlasů se dostalo návrhu státního úředníka Jaroslava Kursa, který se tak stal autorem nové oficiální vlajky Československa, která byla vyhlášena a uznána 30. března 1920. S příchodem německé okupace vlajka svou podobu na čas ztratila a byla nahrazena novou protektorátní vlajkou, tvořenou třemi vodorovnými, stejně širokými pruhy v pořadí bílá, červená a modrá a byla přijata na základě zákona č. 222/1939 Sb. Podobu nynější státní vlajky České republiky byla stanovena zákonem České národní č. 3/1993 Sb., o státních symbolech České republiky s účinností od 1.1. 1993.⁵¹

4.5 Prezidentská vlajka

Prezidentská vlajka, též nazývána jako prezidentská standarda, jak už název napovídá, je vlajka spojována s prezidentem republiky. Vidět ji můžeme na Pražském hradě nebo na zámku Lány. Jestliže na jednom z těchto dvou míst bude prezident pobývat, zcela jistě tuto vlajku spatříme. Značí totiž, že je hlava státu na tomto místě přítomna. Prezidentskou vlajku můžeme také spatřit na vozidle, které je používáno prezidentem republiky. Užívání prezidentské standardy stanovuje zákon č. 352/2001 Sb., O užívání státních symbolů České republiky. Oficiální popis prezidentské standardy zní takto: „*Vlajka prezidenta republiky je bílá, s okrajem skládajícím se z plamének střídavě bílých, červených a modrých. Uprostřed bílého pole je velký státní znak. Pod ním je bílý (stříbrný) nápis PRAVDA VÍTĚZÍ na červené stuze podložené žlutými (zlatými) lipovými ratolestmi*“.⁵²

⁵⁰ [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: http://mujstat.cz/statni_vlajka_cr.aspx

⁵¹ SEDLÁČEK, Pavel. *Symbole republiky: Symbols of the Czech Republic*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. s. 26-29. ISBN 978-80-87041-29-1.

⁵² [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-352/zneni-20220101>

Obr. 10 Prezidentská standarta

Zdroj: <https://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=21879093&doctype=ART>

4.5.1. Historický vývoj prezidentské vlajky

Prezidentská standarta vychází z vlajky bývalého Rakouskouherského císaře z roku 1828, který byl v té době i českým králem. Právě čtvercová vlajka označovala přítomnost panovníka na palubě rakouských válečných lodí a později se tato vlajka stala předlohou pro československou prezidentskou standartu, která byla uzákoněna v březnu v roce 1920. Její současná podoba si prošla krátkým vývojem. Zprvu se jednalo o čtvercovou vlajku s okrajem ve státních barvách, tedy bílé, červené a modré a namísto trojúhelníků byl okraj tvořen plaménky. Uprostřed vlajky měl své místo tehdejší velký státní znak. V roce 1960 byla podoba vlajky pozměněna a velký státní znak byl nahrazen socialistickým znakem. Socialistický znak vyobrazoval dvouocasého lva s hvězdou nad hlavou namísto koruny, který měl na prsou socialistický znak Slovenska. Na spodní straně byla umístěna stuha s nápisem „Pravda vítězí“ a na okrajích stuhy byly lipové ratolesti. Současnou podobu vlajky prezidenta upravuje zákon č. 3/1993 Sb., O státních symbolech České republiky. Název „Pravda vítězí“ má o mnohem déle starší historii než samotná první vlajka prezidenta. Pochází ze starověku a je spojováno s husitským heslem a samotným Mistrem Janem Husem.^{53 54}

⁵³ SEDLÁČEK, Pavel. *Symbole republiky: Symbols of the Czech Republic*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. s. 30-33. ISBN 978-80-87041-29-1.

⁵⁴ [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: http://mujstat.cz/prezidentska_standarta_cr.aspx

4.6 Státní pečeť

Státní pečeť je jedním ze symbolů, se kterým se my v praxi moc nesetkáme. Je totiž používána prezidentem republiky při podpisu různých významných mezinárodních smluv nebo při vydávání pověřovacích listin velvyslancům. Prezident republiky má pečetidlo uchované ve své kanceláři a musí ho řádně střežit. Jakékoliv zfalšování pečeti je trestným činem. Podle § 6, odst. 1 zákona č. 3/1993 Sb., O státních symbolech České republiky, je státní pečeť tvořena státním znakem podloženým lipovými ratolestmi po stranách, kolem něhož je opis „ČESKÁ REPUBLIKA“. Naše státní pečeť má kruhový tvar a je užívána ve dvou velikostech: 4,6 a 6,6 cm. Nejstarší pečeť pochází z let 1429–1432 z dob Českého království a vychází z tradice, kdy měl každý panovník vlastní pečeť. Zobrazovala štít s českým dvouocasým lvem a měla latinský opis, který ji označoval jako pečeť Koruny království českého. Dvouocasý lev zůstal na pečeti i po roce 1918, kdy vznikla provizorní pečeť Československého státu. Ta byla později nahrazena velkou a malou pečeti republiky. Od roku 1960 existovala jediná státní pečeť a od roku 1990 existuje státní pečeť taková, jakou ji známe dodnes.^{55 56}

Obr. 11 Státní pečeť České republiky

Zdroj: Státní pečeť České republiky – Wikipedie (wikipedia.org)

⁵⁵ [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: http://mujstat.cz/statni_pecet_cr.aspx

⁵⁶ SEDLÁČEK, Pavel. *Symbole republiky: Symbols of the Czech Republic*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. s. 34-36. ISBN 978-80-87041-29-1.

4.6.1. Pečeť a její historie

Pečetí se rozumí grafické znamení, které je otištěné, vytlačené či připevněné na listině či dokumentu. Sloužila k ověřování pravosti daného dokumentu, uzavírala dokumenty a sloužila jako doklad totožnosti majitele. Nejčastějším materiálem, který byl použit, byl vosk. Nejprve se používal vosk včelí, později to byl španělský pečetní lak, který se používá dodnes. Je to vosk s příměsí silic a olejů. Ovšem nejstarší pečetní látkou byla hlína, která byla nejvíce užívána v Mezopotámii a obecně v arabském světě. Barva pečeti může být různá. Nejznámější a nejvýznamnější byla pečeť červená, ale rozsah barev pečeti je pestrý. Užívaly se také barvy přírodní, zelená a černá. Vždy záleželo na přidané barvící přísadě. Právě barva byla prvním hlavním indikátorem významu vydavatele listiny. Právě červená pečeť byla znakem královských měst, zatímco zelená pečeť označovala města poddanská. Černá barva pečeti byla nejčastěji používaná církví a rytíři.⁵⁷

⁵⁷ SEDLÁČEK, Pavel. *Symbody republiky: Symbols of the Czech Republic*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. s. 34-36. ISBN 978-80-87041-29-1.

4.7 Státní hymna

Státní hymna je jedním z dalších symbolů České republiky a pro nás také jedním z nejznámějších a nejpoužívanějších symbolů v běžném životě. Je to jediný státní symbol, který není vnímán materiálně. Státní hymna představuje slavnostní píseň, která je hrána při významných příležitostech. Jedním z častých užití státní hymny je například při mezinárodních sportovních utkáních, kdy je zpívána n stupních vítězů. Slyšet ji můžeme také před projevem prezidenta nebo třeba o půlnoci ze Silvestra na Nový rok. Státní hymna je písní, která nejčastěji oslavuje krásu a hojnost dané země, národ a svobodu. Českou státní hymnou je píseň „Kde domov můj“. Původ této písně najdeme v divadelní hře z roku 1834, kde byla složena pro postavu slepého houslisty. Autorem divadelní hry, která nese název „Fidlovačka aneb žádný hněv a žádná rvačka“ je Josef Kajetán Tyl, který je zároveň autorem textu. Hudbu k ní složil František Škroup, který zároveň text trochu poupravil. Jak šel čas, píseň se zalíbila a zlidověla a roku 1918 se stala československou státní hymnou, s tím, že druhou část hymny tvořila slovenská píseň „Nad Tatrou sa blýská“. V původním znění má píseň „Kde domov můj“ sloky dvě, přesto druhá sloka není tolik známá a nepoužívá se. V roce 1992, kdy se rozpadlo Československo, se jako národní hymna České republiky používá pouze první sloka písně „Kde domov můj“. A jak říká zákon, lze ji používat pouze vhodným a důstojným způsobem.^{58 59 60}

⁵⁸ http://mujstat.cz/statni_hymna_cr.aspx

⁵⁹ SEDLÁČEK, Pavel. *Symbyly republiky: Symbols of the Czech Republic*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. s. 38-39. ISBN 978-80-87041-29-1.

⁶⁰ GÖSSEL, Gabriel. *Státní hymna České republiky v proměnách doby: The Czech Republic's national anthem down the ages*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2008. s. 17. ISBN 978-80-87041-42-0.

5 Užívání státních symbolů

Na otázky jak a kdy správně užívat státní symboly nám odpovídá zákon č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky, který nabyl platnosti i účinnosti ve stejný den, a to 5.10. 2001. Tento zákon nám ve svých úvodních ustanoveních sděluje, že státní symboly lze užívat pouze vhodným a důstojným způsobem. Pod pojmem vhodným a důstojným způsobem si lze představit to, že státní symboly by se měly užívat tak, aby nedocházelo k žádnému porušení pravidel, které jsou přesně uvedeny v právních předpisech. Zajímavostí je, že tento zákon byl od roku 2001 třikrát pozměněn. K prvním nepatrným změnám došlo v roce 2006, později byl nejvíce pozměněn paragraf 8 a došlo k přidání nového znění §13, který pojednává o pravidlech při vyvěšování státní vlajky. Dále k přidání § 13a a 13b. Poslední úprava proběhla v roce 2017. Nyní má zákon č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky podobu, jakou užíváme dodnes a je tvořen 13 §. Jak už bylo řečeno výše, tento zákon obecně upravuje užívání státních symbolů České republiky, kterými jsou: velký a malý státní znak (dále jen „státní znak“), státní vlajka, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť a státní hymna.

5.1 Správné užívání státního znaku

Dle zákona 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů, mohou státní znak užívat jen ti, kteří jsou k tomu oprávněni. Podle tohoto zákona jsou tou například: prezident republiky a Kancelář prezidenta republiky, vláda a Úřad vlády České republiky, Poslanecká sněmovna a Senát, ústavní soud, kraje a obce, státní fondy, vysoké školy, zdravotnická záchraná služba nebo třeba Česká národní banka (dále jen „oprávněné osoby“). Dále zákon zvlášť popisuje, jak správně užívat velký státní znak a malý státní znak.^{61 62}

⁶¹ Zákon č. 352/2001 Sb.

⁶² Ústava České republiky – Rychetský. s. 197

5.1.1. Velký státní znak a jeho užívání

Velký státní znak má široké využití. Můžeme ho třeba na služebních stejnokrojích zaměstnanců ministerstev, ozbrojených sil a bezpečnostní informační služby. Dále je také součástí závěsného odznaku starostů, jehož podrobnější užívání uvidíme v zákoně o obcích. Užívat tento znak, dle tohoto zákona, může starosta pouze při významných příležitostech a občanských obřadech.

Velký státní znak má své využití na hranicích, kde vyznačuje státní hranice České republiky. Spatřit ho můžeme také na bankovkách, cenných papírech a jiných ceninách, na průkazech vydávaných správními úřady České republiky, na sbírkách rozhodnutí Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a nejvyššího správního soudu, nebo také na dresech sportovců, kteří reprezentují Českou republiku. Všechny tyto výše popsané skutečnosti jsou popsány v §3 odst. 1 a v těchto případech se velký státní znak užívá vždy. Namísto toho §3 odst. 2 nám popisuje kdy lze též použít velký státní znak v ojedinělých případech. Spatřit ho tedy můžeme i na akademických insigniích, insigniích primátorů a insigniích vyznamenání, na významných listinách, které vydává Poslanecká sněmovna, případně Senát, vyobrazuje se na čestných odznacích a bojových praporech ozbrojených sil České republiky, nebo na stejnokrojích členů jednotek sborů dobrovolných hasičů. zákon č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky. Velký státní znak můžeme najít i na budovách, kde sídlí oprávněné osoby. Znak je většinou umístěn uprostřed nad průčelím budovy, nad hlavním vchodem budovy případně po straně hlavního vchodu. Pouze za zvláštních okolností lze znak umístit i na jiném, vhodném místě budovy. V případě, že budova přestane být sídlem oprávněných osob, je nezbytně nutné velký státní znak z budovy odstranit.⁶³

5.1.2. Malý státní znak a jeho užívání

Malý státní znak je mohou užívat pouze oprávněné osoby stejně jako velký státní znak. Výjimkou jsou sportovci, kteří reprezentují Českou republiku. Ti mají na dresech vyobrazený pouze velký státní znak. Též ho můžeme spatřit na důležitých listinách, které jsou vydávány při výkonu státní moci, nebo na mincích

⁶³ Zákon č. 352/2001 Sb.

České republiky. Nejčastější vyobrazení malého státního znaku je na úředním razítku, kde je umístěn uvnitř kruhu uprostřed. Po obvodu kruhu je pak nápis příslušného orgánu, kterému úřední razítko náleží. Stejně tak tomu je u pečetidla Ministerstva zahraničních věcí. I tam se vyobrazuje malý státní znak. Zákon nám říká, že pečetidlo Ministerstva zahraničních věcí může užívat pouze zmiňované Ministerstvo zahraničních věcí, včetně zastupitelských úřadů. Dále nám § 6 říká, že pečetidlo lze užít k potvrzení neporušitelnosti výtisku mezinárodní smlouvy, k pečetění diplomatické pošty, případně ho lze užít v jiných případech, pokud je to obvyklé.⁶⁴

5.2 Užívání státních barev

O užívání státních barev se v zákoně nic nedočteme, jelikož tato právní úprava v zákoně není. Užívání státních barev lze tedy vhodným a důstojným způsobem, jak je dáno v § 1 odst. 2.

5.3 Užívání státní vlajky

Popis užívání státní vlajky je v zákoně nejrozsáhlejší částí vůbec. Podrobně je zde vysvětleno, kdo a jakým způsobem může vlajku užívat a při jakých příležitostech ji lze vyvěsit. V § 9 jsou popsána pravidla, která musí být dodržena při užívání státní vlajky. Oprávnění vyvěsit státní vlajku mají podle § 7 odst. 1 osoby, kterými jsou například: Ministerstva a jiné úřady, soudy, vysoké školy a obecně školská zařízení, Česká národní banka, vláda, Úřad vlády a jiné. Vlajka se vyvěšuje při příležitosti státních svátků, v den smutku a v den státního smutku, vyhlášených vládou. Vlajku je možné vyvěsit předchozí den v 16 hodin a její vyvěšení trvá do 8 hodin dne následujícího. Výjimkou jsou budovy, kde sídlí oprávněné osoby, které jsou uvedené v § 2 odst. 1 písm. a) až o). Na těchto budovách může být vlajka vyvěšena trvale. Při slavnostních příležitostech je dovoleno státní vlajku vyvěsit i na služebních dopravních prostředcích. Co se týče ostatních fyzických a právnických osob a organizačních složek státu, ti mohou užít státní vlajku vhodným a důstojným způsobem kdykoliv. V § 8 je vysvětleno, jakým

⁶⁴ Zákon č. 352/2001 Sb.

způsobem lze státní vlajku vyvěsit v případě, že jsou spolu s ní vyvěšené i státní vlajky jiných států, nebo jiné vlajky. V těchto případech je nutné státní vlajku vyvěsit vždy na nejčestnější místo z čelního pohledu na objekt. Státní vlajka České republiky bude vyvěšena vždy vlevo v případě vyvěšení dvou státních vlajek. Při lichém počtu vlajek, bude státní vlajka České republiky vždy uprostřed. V prostřední dvojici vlevo při vyvěšení sudého počtu státních vlajek, v prostřední dvojici a první zleva, případně i poslední v řadě při vyvěšení většího počtu vlajek než 5. Jestliže se bude státní vlajka České republiky vyvěšovat v zahraničí, bude se její vyvěšení řídit místními právními předpisy. V situaci, kdy jsou spolu s českou státní vlajkou vyvěšeny i státní vlajky jiných zemí, budou vlajky vyvěšovány v abecedním pořadí.⁶⁵

Při užívání státní vlajky je nutné dodržovat i určitá pravidla. Ta jsou popsána v § 9. Jestliže vlajku vyvěšujeme vodorovně, je nutné, aby modrý klín, při pohledu na vlajku, směřoval vpravo a bílá barva byla vždy umístěna nahoře. Při svislém vyvěšení musí modrý klín směřovat dolů a bílá barva musí být vždy vlevo. Státní vlajku lze vyvěšovat jen na čelní straně budovy. Jestliže se jedná o shromáždění předsednictva, žerď pro státní vlajku se umísťuje vlevo od řečnického pultu při čelním pohledu na tento pult. Státní vlajkou nesmíme zahalovat pomníky či desky, které mají být odhaleny. U samotné vlajky platí, že nesmí být nijak zdobena, nesmí na ní být žádný text, žádné obrazce, znaky, odznaky, kytice a nesmí být svazována do růžice. Nesmí být používána v poškozeném nebo znečištěném stavu. Vztyčovat a snímat ji lze pouze bez přerušování a při snímání se státní vlajka nesmí dotýkat země. Stane-li se, že se při manipulaci státní vlajka dotkne země, měla by se zničit. Je-li nutné státní vlajku vyprat, nesmí se sušit zavěšením na šňůře, ale vždy pouze na stožáru. I balení vlajky má svá pravidla. Při balení státní vlajky, by měla být bílá barva složena vždy uvnitř, aby se neušpinila. Na znamení smutku se vlajka spustí na půl žerdi a při smutečních obřadech nesmí být státní vlajka spuštěna spolu s rakví do hrobu nebo žároviště.⁶⁶ Spolu s užíváním státní vlajky bych také ráda objasnila situaci, kdy si mnoho z nás plete pojmy vlajka, prapor a korouhev. Vlajka se zásadně vyvěšuje do exteriéru, pokud možno tak, aby vlála. Podle jejího umístění se vlajka vztyčuje na stožár, vlajkový stěžen, vlajkové ráhno nebo vlajkovou žerď. Prapor je na rozdíl od vlajky pevně uchycen k žerdi.

⁶⁵ [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-352>

⁶⁶ [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-352>

Korouhví se rozumí látkový prapor s vyšitým nebo malovaným symbolem a jeho způsob vyvěšování. Kratší strana je přichycena vodorovnému příčnému ráhnu a látkový list visí svisle dolu.⁶⁷

5.3.1. Vyvěšování vlajek na námořním plavidle

Určitá pravidla musí být dodržována i u vyvěšování vlajek na námořním plavidle či rekreační jachtě. O tomto pojednává *vyhláška č 277/2000 Sb., vyhláška Ministerstva dopravy a spojů, o způsobu a důvodu vyvěšování, umístění a velikosti státní vlajky České republiky a jiných vlajek použitých na námořním plavidle nebo rekreační jachtě (o užívání vlajek)*.⁶⁸ Jestliže se námořní obchodní loď pohybuje, je státní vlajka České republiky vyvěšena na vlajkové žerdi hlavního stožáru, jestliže je loď zakotvena, je vlajka vyvěšena na zádovém stěžni lodě. Na námořní či rekreační lodi je za plavby vlajka vyvěšena na vlajkové žerdi signálního nebo hlavního stožáru a během postoje na zádovém stěžni. § 2 odst. 1 nám říká, že: „*Státní vlajka se na námořním plavidle nebo rekreační jachtě vyvěšuje za plavby, na rejdě, v přístavu a na úsecích vnitrozemských vodních cest s pobřežním mořem spojených až po přístav, během postoje na rejdě a v přístavu a dále vždy, když to velitel námořního plavidla nebo rekreační jachty vyhodnotí jako vhodné*“.⁶⁹

V případě úmrtí člena posádky na lodi nebo v případě státního smutku, se vlajka spouští po dobu tří dnů do půlky žerdě na hlavním stožáru lodě, případně na zádovém stěžni lodě. Nejprve se vlajka vyvěsí úplně nahoru vlajkového stožáru, a pak se spustí do poloviny. Při spouštění se vlajka opět vysune k vrcholu vlajkového stožáru, a pak se spustí. V případě, že člen posádky zemře na pevnině, ale loď se nachází v jeho blízkosti, je jeho památka poctěna stejným způsobem, jako by umřel na lodi. Jestliže se lodi míjejí, zdraví se spuštěním a následným vztyčením vlajky a zvukovým signálem.⁷⁰

⁶⁷ Vlajky, prapory a jejich používání. s. 5-7

⁶⁸ Vyhláška č. 277/2000 Sb.

⁶⁹ Vyhláška č. 277/2000 Sb.

⁷⁰ Vyhláška č. 277/2000 Sb.

5.4 Užívání vlajky prezidenta republiky

O užívání prezidentské standardy nám toho zákon moc neřekne. V tomto ohledu je velice stručný. Nicméně vlajku prezidenta lze užívat dvěma způsoby. Jedním z nich je vyvěšení prezidentské vlajky na sídle prezidenta, ve kterém právě pobývá v době jeho přítomnosti v České republice a jako druhé užití prezidentské vlajky je označení dopravního prostředku využívaným prezidentem republiky.⁷¹ Co se týče prezidentských sídel v České republice, tak vlajku můžeme zahlédnout vlát nad Pražským hradem nebo na zámku v Lánech, kde prezident pobývá nejčastěji.⁷²

5.5 Užívání státní pečeti

Státní pečeť užívá prezident republiky, který zároveň ve své kanceláři uchovává pečetidlo. Státní pečeť jen nejčastěji používaná k pečetění mezinárodních smluv. Dále lze státní pečeť využít na pověřovací listiny diplomatických zástupců.⁷³

5.6 Užívání státní hymny

„Státní hymnu lze hrát i zpívat při státních svátcích a při jiných příležitostech, je-li to obvyklé.“⁷⁴ V České republice slavíme sedm státních svátků, při kterých lze hrát státní hymnu. Jsou to: 1.1. *Den obnovy samostatného českého státu*, 8.5. *Den vítězství*, 5.7. *Den slovanských věrozvěstů*, 6.7. *upálení mistra Jana Husa*, 28.9. *Den české státnosti*, 28.10. *Den vzniku samostatného československého státu*, 17.11. *Den boje za svobodu a demokracii*. Jelikož se jedná o státní hymnu, je vhodné během hraní nebo zpívání státní hymny stát a případně sejmout z hlavy čepici či nějakou pokrývku hlavy. Je to znakem úcty vůči státní hymně a státu.⁷⁵

⁷¹ [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-352>

⁷² Zákon č. 352/2001 Sb. §10

⁷³ Zákon č. 352/2001 Sb. §11

⁷⁴ Zákon č. 352/2001 Sb. §12

⁷⁵ [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: http://www.mujustat.cz/statni_hymna_cr.aspx

6 Závěr

Cílem této práce bylo představit státní symboly České republiky, nastínit jejich historii a vzniknutí a poté se věnovat jejich správnému užívání tak, jak to vymezuje zákon. Se symboly jako takovými si setkáváme dnes a denně. A nejen s těmi státními. Třeba velikonoční vejčička nám symbolizují Velikonoce a vánoční stromek nám symbolizuje Vánoce a věřte, že je toho spousta. Symboly mají vždy nějaký význam a co se týká těch státních, není tomu jinak. Když zamíříme do historie, zjistíme, že třeba taková pečeť symbolizovala příslušnost daného rodu. Stejně tak znak nebo erb. A třeba z takového erbu a znaku se později vyvinula vlajka, která hluboce symbolizuje a reprezentuje každý stát při různých významných událostí.

O symbolech České republiky můžeme říct, že poukazují na historii a vývoj naší země po dobu několika let. Malý státní znak je připomínkou středověkého státu, státní hymna zase připomíná národní obrození a státní vlajka Československou republiku.

Cílem této bakalářské práce bylo seznámit čtenáře se státními symboly České republiky, popsat jejich historii a vysvětlit, jak a kdy se státní symboly správně užívají. Nejhlavnějším zdrojem byly samozřejmě aktuální zákony, a to zákon č. 3/1993 Sb., o státních symbolech české republiky a zákon č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky. Dalšími zdroji byly zmiňované knižní a webové zdroje.

Díky této bakalářské práci jsem si vytvořila důležité znalosti o státních symbolech České republiky a jejich užívání, což splnilo má očekávání od této práce.

Doufám, že i čtenářům tato práce pomůže rozšířit jejich znalosti o státních symbolech nebo jim třeba dokáže zodpovědět na různé otázky ohledně státní symboliky.

Anotace

Má bakalářská práce je zaměřena hlavně na popis státních symbolů České republiky a jejich správného užívání. Nezapomněla jsem ovšem ani na historii státních symbolů a jejich vývoj. Nejdelší částí je část, ve které popisuji jednotlivé státní symboly a poté následuje část, ve které se věnuji správnému užívání státních symbolů.

Resumé

My bachelor thesis is focused mainly on the description of state symbols of the Czech Republic and their correct use. However, I have not forgotten the history of state symbols and their development. The longest part is the part in which I describe the individual state symbols and then the part in which I deal with the correct use of state symbols.

Literatura

Knižní zdroje

EXNER, Petr; FOJTÍK, Pavel; SVOBODA, Zbyšek. Vlajky, prapory a jejich používání, Základní pravidla pro vyvěšování vlajek na území České republiky. Praha: Libea, s. r. o., 2004. ISBN 80-239-2873-2

GÖSSEL, Gabriel; HYVNAR, Jan; KABELKOVÁ, Markéta; SAK, Robert. Kde domov můj, Státní hymna v proměnách doby. Praha: Úřad vlády ČR, 2008. ISBN 978-80-87041-42-0

PETRÁŇ, Josef. Český znak, Stručný nástin jeho vzniku a historického vývoje. Praha: Ministerstvo kultury ČSR, 1970. (kniha nemá ISBN)

RYCHETSKÝ, P.; LANGÁŠEK, T.; HERC, T.; MLSNA, P. a kolektiv. Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. ISBN 978-80-7478-809-3

SEDLÁČEK, Pavel. Česká panovnická a státní symbolika, vývoj od středověku do současnosti. Praha: Státní ústřední archiv v Praze, 2002. ISBN 80-85475-86-3

SEDLÁČEK, Pavel. Symboly republiky. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. ISBN 978-80-87041-29-1

Právní předpisy

Česko. Vyhláška č. 277 ze dne 2. srpna 2000 o způsobu a důvodu vyvěšování, umístění a velikosti státní vlajky České republiky a jiných vlajek použitých na námořním plavidle nebo rekreační jachtě (o užívání vlajek). In Sběrka zákonů, Česká republika. 2000, částka 81. s. 3867-3868. Dostupné také z: Sběrka zákonů a Sběrka mezinárodních smluv – Ministerstvo vnitra České republiky (mvcr.cz)

Zákon č. 3/1993 Sb., o státních symbolech České republiky. Dostupné také z: 3/1993 Sb. Zákon o státních symbolech ČR (zakonyprolidi.cz)

Zákon č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky. Dostupné také z: 352/2001 Sb. Zákon o užívání státních symbolů ČR (zakonyprolidi.cz)

Česko (Československo). Ústavní zákon č. 67 České národní rady ze dne 13. března 1990

Zákon č. 3 ze dne 17. prosince 1992

Webové stránky

[online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/statni-symboly>

[online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statni-symboly-ceske-republiky.aspx>

[online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/ustava-ceske-republiky/hlava-2?full=1>

[online]. [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/2391/STATNI-SYMBOLY.html>

[online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: http://www.mujsstat.cz/maly_znak_cr.aspx

[online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/proc-ma-cesky-lev-dva-ocasy-6235245>

[online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://vlast.cz/symboly-ceske-republiky/>

[online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://wtflm.estranky.cz/clanky/statni-symboly/velky-statni-znak-ceske-republiky>.

[online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/historie-statniho-znaku/statni-znak-ceske-republiky-jeho-predchudci-a-soucasna-podoba-43755/>

[online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.ustavprava.cz/blog/2018/08/co-neni-zakazano-je-dovoleno/>